

Het Schuilingcongres

-uitgegroeid tot een bekend evenement voor geografen en natuurliefhebbers!

Roelof Eleveld

Historische Vereniging Annen, Secretaris werkgroep Schuilingcongres

Roelof Schuiling: de naamgever van het congres

Roelof Schuiling, geboren in 1854 als boerenzoon in Annen, is de naamgever van dit evenement. Hij doorliep de lagere school in zijn geboorteplaats, waar hij opviel bij de onderwijsinspecteurs Nassau en Boom. Zij overtuigden zijn ouders om hem niet op de boerderij te laten werken, maar hem naar de Rijkskweekschool in Meppel te sturen. Na het behalen van diverse onderwijsaktes, werkte hij op meerdere scholen. In 1879 werd hij uitgenodigd om leraar te worden aan de pas opgerichte Rijkskweekschool in Deventer. In deze functie ontwikkelde hij zich tot een van de belangrijkste grondleggers van het schoolvak aardrijkskunde. Ruim 130 jaar geleden verscheen van zijn hand het eerste *'Handboek der Aardrijkskunde van Nederland'*. Dit standaardwerk kende nog vijf geheel herziene herdrukken. Schuiling overleed op 21 juni 1936 in zijn woonplaats Deventer.

Schuiling was een groot voorstander van praktijkgericht onderwijs. Hij was één van de eersten die zich richtte op het ontwikkelen van 'aanschouwelijk onderwijs'. Hiervoor liet hij door bekende schilders schoolwandplaten maken van ongeveer dertig verschillende Nederlandse landschappen. De eerste plaat in deze serie was *'Een esch in Drenthe'*, waarvoor hij de Noordes van Annen als voorbeeld nam, een gebied dat nu volledig is volgebouwd.

Aanleiding voor de organisatie van het Schuilingcongres

Roelof Schuiling was in zijn tijd een bekende Nederlander, vooral door zijn schoolwandplaten die bijna iedere Nederlander kende uit zijn of haar schooltijd. In Annen was echter niets te vinden dat herinnerde aan het feit dat hij in dit dorp was geboren. Op aandringen van -de ook in Annen wonende- Hans Elerie, een historische geograaf en groot bewonderaar van het werk van Schuiling, besloot de Historische Vereniging Annen zo'n tien jaar geleden dat dit moest veranderen. Zo ontstond het project *'Herdenking Roelof Schuiling'*. Deze herdenking vond plaats in 2016, met als meest zichtbare actie de oprichting en onthulling van het 'Roelof Schuiling

gedenkteken' op het brinkje voor het Schildersbedrijf Reitsema. In datzelfde jaar werd ook de *'Roelof Schuiling-wandeling, Annen: van werkdorp naar woondorp'* uitgezet.

Naast de oprichting van het gedenkteken werd besloten een congres te organiseren, Voor de organisatie werd een werkgroep opgericht, bestaande uit vertegenwoordigers van hogeschool van Hall Larenstein (Leeuwarden), de Rijksuniversiteit Groningen en de Historische Vereniging Annen. Sinds 2023 is ook een VO-docent aardrijkskunde lid van de werkgroep en Hans Elerie fungeert als adviseur. De belangrijkste doelgroep voor het Schuilingcongres is aardrijkskundedocenten uit het voortgezet onderwijs, in lijn met het werkveld van Roelof Schuiling.

Het congres heeft inmiddels een duidelijk concept ontwikkeld voor de invulling van het programma. Hiervoor wordt een thema uitgezocht dat speelt in een specifiek gebied (in lijn met Schuilings werk als geograaf) en dat deskundige sprekers worden uitgenodigd. Voor het middagprogramma, staan steeds (keuze)excursies op het programma. Dit geheel volgens de praktijkgerichte aanpak van Schuiling: *"Wie niet drie paar schoenen in het veld heeft versleten, wordt nooit een goede aardrijkskundeleraar"*, was een bekende uitspraak van Schuiling. Bij de laatste uitvoeringen gaan deze excursies steeds op de fiets.

Er wordt gestreefd naar een informele sfeer en een lage drempel voor deelname, onder meer door geen dure locatie te kiezen, te volstaan met een eenvoudig lunchpakket, en deskundige sprekers te vragen die geen hoge vergoedingen verlangen. De gehele organisatie wordt uitgevoerd door vrijwilligers, zonder tussenkomst van een duur organisatiebureau. Door onder de vleugels van de Historische Vereniging Annen te opereren, kan deze als erkende vereniging subsidies aanvragen en ontvangen.

Het eerste Schuilingcongres in 2016 was oorspronkelijk bedoeld als eenmalige gebeurtenis. Bij de evaluatie aan het eind bleek dat de meeste deelnemers het programma en de opzet zeer waardeerden. Dit leidde ertoe dat de werkgroep besloot het congres jaarlijks te organiseren.

Locaties en thema's Schuilingcongressen, gehouden vanaf 2016

- Schuilingcongres-1: woensdag 11 mei 2016, locatie Paviljoen Breeland in Annen

Het programma bestond uit een ochtenddeel met vier presentaties, waaronder een lezing van professor Theo Spek (Kenniscentrum Landschap van de RUG). Spek stelde dat de werken van Schuiling ook vandaag de dag nog waardevol zijn. Zijn lezing, getiteld *Levensloop, gedachtengoed en actuele zeggingskracht van Roelof Schuiling (1854-1936)*, benadrukte de praktische instelling van Schuiling. Voor het middagprogramma werden vier verschillende excursies in de omgeving van Annen georganiseerd

- Schuilingcongres-2: woensdag 17 mei 2017, locatie café 'De Drentsche Aa' in Schipborg

In het programma is veel aandacht voor de aardkundige waarden in het gebied van het 'NP De Drentsche Aa'. Aan de orde komen onder meer de noodzakelijke waterretentie ter ondersteuning van de veenvorming in de stroomdalen en het herstel van het meanderproces in de oude beeklopen. Een tweede aandachtspunt is de honderden veentjes in het stroomgebied die zijn ontstaan als pingo, dekzandkom, of in een enkel geval als restant van een voormalig beekdal. Op het middagprogramma staan vier keuze excursies in dit gebied.

- Schuilingcongres-3: woensdag 16 mei 2018 in Niehove

Het gebied Middag Humsterland werd in 2005 aangewezen als Nationaal Landschap om zijn nog gave landschappelijke kenmerken. Deze bijzondere karakteristieken van het gebied werden in het congres nader belicht. Daarnaast kwam het thema 'klimaatsverandering en

zeespiegelstijging' aan de orde, dat in combinatie met de door de gaswinning in Groningen extra versterkte bodemdaling voor veel discussie zorgt.

In het middagprogramma via excursies aandacht voor de karakteristieken van het cultuurlandschap van dit gebied met zijn eeuwenoude verkavelingspatronen, terpen, inversieruggen. Een andere tocht gaf informatie over de aanpak van de dijkversterking in verband met de zeespiegelstijging in combinatie met bodemdaling.

- Schuilingcongres-4: woensdag 8 mei 2019 in Earnewald

Thematisch stond dit jaar de toekomst van het veenweidegebied centraal en het congres werd gehouden in Earnewald, gelegen in het bekende Natura 2000 gebied 'De Alde Feanen'. Veengronden staan sterk in de publieke belangstelling en dan voornamelijk in negatieve zin. Veengronden dalen en veroorzaken daardoor schade aan gebouwen en infrastructuur. Daarnaast levert veenoxidatie een substantiële bijdrage aan de emissie van broeikasgassen. Op het 4^e Schuilingcongres werden de geschiedenis van de veengronden en de toekomstscenario's voor deze gebieden door deskundige sprekers gepresenteerd. In het middagprogramma konden de deelnemers in het veld kennismaken met de verschillende problemen die spelen in het veenlandschap 'De Alde Feanen' en worden de resultaten van herstelmogelijkheden in ogenschouw genomen.

Door de coronaproblematiek konden er in de jaren 2020 en 2021 geen uitvoeringen van het Schuilingcongres worden gehouden.

- Schuilingcongres-5: woensdag 22 juni 2022 in 'Hunebedcentrum' te Borger

Centraal bij deze uitvoering stond het Geopark De Hondsrug. In 2013 werd het gebied uitgeroepen tot Europees Geopark en sinds 2015 heeft het de UNESCO-status. De basis van dit Geopark wordt gevormd door de bijzondere geologische kenmerken die vooral in de Saale IJstijd tot stand zijn gekomen. De doelstellingen van het Geopark zijn breder gesteld dan alleen aandacht besteden aan de bijzondere geologische eigenschappen. Ook moet er plaats zijn voor de economische ontwikkeling van het Hondsruggebied. Dit zorgt ook voor conflicten, zoals de impact van de (gedeeltelijke) verdubbeling van de N34 en de recreatiedruk. Deze onderwerpen kwamen aan bod in zowel het ochtend- als het middagprogramma.

- Schuilingcongres-6: woensdag 21 juni 2023 in 'Zwartemeer/Bargerveen'

In 2023 was het thema de 'stikstofproblematiek' en als gebied werd het Bargerveen gekozen, een Natura 2000-gebied.

Het programma bestond uit vier presentaties van deskundigen op het gebied van de historische ontwikkeling, de noodzakelijke maatregelen om de waterstanden op een gewenst peil te houden, en de invloed van de huidige stikstofdepositie op de natuurwaarden. Als laatste spreker was een vertegenwoordiger van Landkreis Emsland uit Meppen uitgenodigd, die uitlegde hoe men in Duitsland de stikstofbelasting probeert te beheersen. Het middagprogramma bestond uit vier keuze-excursies, alle per fiets, waarbij de verschillende accenten van de sprekers meer specifiek werden belicht. Het thema 'stikstof' bleek zeer actueel, met een recordaantal van 120 deelnemers.

- Schuilingcongres-7: woensdag 19 juni 2024 in 'Veenhuizen'.

De stichting van de Kolonie van de Weldadigheid Veenhuizen heeft een bijzonder stempel gedrukt op deze hoek van Drenthe en Fryslân. In het programma werd uitgelegd wat de bijzondere kenmerken van dit gebied zijn, dat in 2022 de status van Unesco Werelderfgoed heeft

gekregen. Dit biedt mogelijkheden om recreatie en toerisme in deze regio te stimuleren, maar kan dit streven wel samengaan met bijvoorbeeld de bescherming van Natura 2000 gebied Fochteloërveen? En wat vinden de bewoners en ondernemers van deze status?

In het middagprogramma fietsten de deelnemers door het gebied met onderweg toelichting op de bijzondere kenmerken van het 'gevangensdorp' Veenhuizen en de maatregelen die worden genomen om het herstel van de veengroei in het Fochteloërveen te stimuleren.

Wat is er bereikt en hoe verder?

De organiserende werkgroep is van mening dat het Schuilingcongres inmiddels een bekend begrip is geworden onder aardrijkskundeleraars in de noordelijke regio. Ook medewerkers van natuurbeheerorganisaties, de provincies en IVN hebben inmiddels hun weg naar het congres gevonden.

Een van de doelstellingen van de Historische Vereniging in 2016 was om de persoon Roelof Schuiling beter op de kaart te zetten. Met de jaarlijkse organisatie van het Schuilingcongres is hieraan op een permanente wijze invulling gegeven!

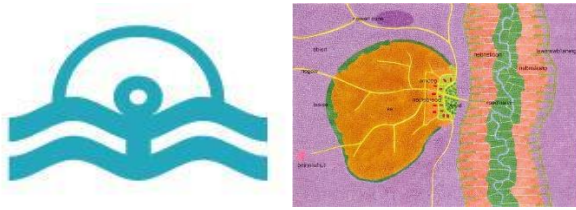
Mogelijke illustraties.

Een blik over de zaal met deelnemers van de 6^e uitvoering

Onderweg op excursie in het Bargerveen

Logo Schuilingscongres (ontwerp Albert Rademaker). Dit is een gestileerde versie van het oorspronkelijke model van een esdorp (volgens Schuiling).